

Η ΘΕΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΕΝ ΤΗ «ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ»

ΥΠΟ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ Ι. ΚΟΝΙΔΑΡΗ

ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛ. ΣΧΟΛΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὅτι τὸ πρόβλημα τῶν σχέσεων τῆς «Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας», πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας καὶ μάλιστα πρὸς τὸν λίαν κατατετημημένον Προτεσταντισμὸν διὰ τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως προσέλαβε νέαν μορφήν καὶ σπουδαιότητα οὐδεμίᾳ ὑπάρχει ἀμφιβολία. Ἡ σπουδαιότης αὕτη ἔγκειται ὄχι ἀπλῶς εἰς τὸ ὅτι τὸ τραγικώτερον πρόβλημα τοῦ χωρισμοῦ (καὶ τῆς ἐνώσεως) τῶν τμημάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐτέθη ἐπὶ παγκοσμίου βάσεως, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ὅτι τὸ πρῶτον ἢ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ὡς ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ μόνη ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων ἀμέσως ἰδρυθεῖσα Ἐκκλησία εἰσέρχεται εἰς μίαν νέαν φάσιν τῶν σχέσεων αὐτῆς πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους. Ἡ νέα αὕτη φάσις, ἡ ἐγκαινιασθεῖσα διὰ τῶν Συνεδρίων τῆς Στοκχόλμης τῆς Ὁργανώσεως «Ζωῆς καὶ Ἔργασίας» (Life and Work) τῆς ἄλλως λεγομένης τοῦ Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῆς Λοζάννης, τῆς «Πίστεως καὶ Λοιοκῆσεως» (Faith and Order), συνεκστειλάσθη εἰς τὰ συνέδρια τοῦ Oxford καὶ τοῦ Edinburg (1937), εὔρε τὴν τελικὴν αὐτῆς μορφήν εἰς τὸ Παγκόσμιον Συνέδριον τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς ἰδρυθείσης ἐν Amsterdam τῆς Ὁλλανδίας κατὰ τὸ 1948. Ἄλλ' ἐν Amsterdam δὲν εἴχομεν ἓν σύνθημα παγκόσμιον συνέδριον τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐκτὸς τοῦ Ρωμαϊκοῦ, ἀλλὰ τὴν ἀληθῶς τὴν Α'. ἱστορικὴν Γεν. Συνέλευσιν μιᾶς Ὁργανώσεως, περιλαμβανούσας τὰ 2/3 περίπου τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ Χριστιανικῶν Ὁργανώσεων τοῦ κόσμου. Αὗται ἐθεμελίωσαν ἓνα Ὁργανισμὸν ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνης δογματικῆς βάσεως τῆς πίστεως εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς Θεὸν καὶ Σωτῆρα καὶ ἐπὶ ἀπεριορίστου ἐκκλησιολογικῆς βάσεως, ἀφοῦ ἡ «Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν» ἰδρύθη ὑπὸ ἐκκλησιῶν καὶ Ὁργανώσεων, ἄλλαι μὲν τῶν ὁποίων πιστεύουν εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Ἐκκλησίας ὡς θείου καὶ ἀνθρωπίνου ἰδρύματος, κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τὴν πρόθεσιν τοῦ Κυρίου πανανθρωπίνου καὶ ὑπερκοσμίου, ἄλλαι δέ, ἀνήκουσαι εἰς τὰς ποικίλας τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐκφάνσεις, εἴτε πιστεύουσιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς τὸ «βασίλειον ἱεράτευμα», τὸ ἔχον κυρίως ἀντικειμενικὸν (ἀνθρώπινον), θετικὸν δῆλα δὴ, δίκαιον, εἴτε συνομολογοῦσιν μετὰ τοῦ ἐκπροσώπου τῆς κοσμικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστοριογραφίας καὶ

κλασσικοῦ ἱστορικοῦ K. Müller, ὅτι «eine neue Religionsgemeinde die «Kirche» hatte Jesus nicht stieften wollen» (Ὁ Ἰησοῦς δὲν ἠθέλησε νὰ ἰδρῦση μίαν νέαν θρησκευτικὴν κοινότητα τὴν Ἐκκλησίαν (Kirchengeschichte I², (1929) σελ. 65).

Μετὰ τῶν τόσον ριζικῶς διίσταμένων πρὸς αὐτὴν Ἐκκλησιῶν συμπράξασα ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία ἐν Στοκχόλμῃ καὶ Ὁξφόρδῃ καὶ συνεργασθεῖσα ἐν Λαζάννῃ καὶ Ἐδιμβούργῳ ἀπέδειξε τοῦτο μὲν εὐρύτητα ἀντιλήψεως, ἀνταξίαν τῆς φιλελευθέρως καὶ δημοκρατικῆς παραδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, τοῦτο δὲ καὶ πρὸ παντός ἐμφάνισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ πνεύματός της, ὅπερ διατηρεῖ ἀσβεστον τὴν λαμπάδα τοῦ ἀρχικοῦ Χριστιανισμοῦ, ἐν τῷ μέσῳ ἑνὸς κόσμου ἐν τῷ ὁποίῳ ὁ ἐθνικισμὸς ὑπὸ ποικίλας ἐμφάνσεις, ἀκόμα καὶ ὑπὸ τὸ ἔνδυμα τῆς δῆθεν ὀλοκληρωτικῆς κοινωνικῆς ἐπαναστάσεως, διατηρεῖ ἰσχυρὰν τὴν ἐπίδρασιν του ἐπὶ τοῦ κόσμου.

Ἐν τῇ πεποιθῆσει ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία εἰργάσθη μετὰ πνεύματος καλῆς θελήσεως καὶ χριστιανικῆς ἀγάτης καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ Συνεδρίου τοῦ Amsterdam, τοῦ ὁποίου ἡ συγκρότησις ἀπετέλεσε κατ' ἀρχὴν φῶς καὶ ἐλπίδα εἰς ἓνα διηρημένον καὶ ἐν ἐνόπλῳ ἀνακαωχῇ εὐρισκόμενον κόσμον, διατελοῦντα ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ πολέμου. Ἄλλ' ἡ ἐξαιρετικῶς κρίσιμος περίοδος, ἣν διέρχεται ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ ἀπὸ 80ετίας καὶ ἡ ἔλλειψις πάσης ἐλευθερίας ἐν Ρωσίᾳ συνέβαλον, ὥστε νὰ μὴ δοθῇ ἡ δέουσα προσοχὴ ἢ συνέχεια εἰς τὴν δῆλωσιν τῶν Ὁρθοδόξων ἐν τῇ προκαταρκτικῇ διασκέψει τῆς Utrecht (Ὁλλανδίας) τοῦ Μαΐου τοῦ 1938, ὅτε ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις περὶ ἰδρύσεως τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν», δι' ἣς τὸ πρῶτον ἐν τῇ Ἱστορίᾳ ἡ ἡμετέρα Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐδέχθη κατ' ἀρχὴν ριζικὴν μεταβολὴν εἰς τὸν τρόπον ἐπικοινωνίας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους¹. Διότι ἐν Amsterdam ἐδημιουργήθησαν νέαι σχέσεις καὶ νέοι δεσμοί—ἄχι βεβαίως ἐνωσις, διότι δὲν ἐπρόκειτο περὶ αὐτῆς—μὲ ἐπιφυλάξεις, αἱ ὁποῖαι ἐπιβάλλουν ἀκριβεστέραν ἱστορικὴν, κριτικὴν καὶ συστηματικὴν (θεωρητικὴν) ἔρευναν, ἀπολύτως ἀναγκαίαν διὰ νὰ διατυπωθῇ ἡ ἐκκλησιαστικὴ δεοντολογία ἐπὶ τοῦ σπουδαιοτάτου θέματος τῶν σχέσεων τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν τοῦ παρόντος.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ὁμῶς αὐτὴν φάσιν τῶν σχέσεων τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους διαπιστοῦνται, ὡς θὰ ἴδωμεν, παραλείψεις τινὲς οὐσιώδεις, ἀναγόμεναι τὸ πρῶτον εἰς τὸ ἔτος 1920, ὅτε ἐξεδόθη ἡ πρώτη ἐγκύκλιος τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου, ὥστε καίτοι αἱ ὁρ-

1. Διὰ τὰς παλαιότερας σχέσεις ἴδε *I. Καρμίση*: Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμὸς τόμ. Α'. Ἐν Ἀθήναις 1937. Διὰ τὴν προβληματικότητα τῶν σχέσεων καὶ τῆς ἐνώσεως πρὸς τοὺς προτεστάντας πρβλ. *Γ. Ι. Κονιδάρη*: Ἡ Ἐθνικιστικὴ Γερμανία ἐκκλησιαστικῶς. Ἐν Ἀθήναις 1934-7.

θόδοξοι καθολικαὶ ἀντιπροσωπεῖται διὰ δύο βαρυσημάτων, ἐν Λωζάννῃ (1927) καὶ Ἐδιμβούργῳ (ἢ τοῦ 1937 ἦτο ἀσθενεστέρα κατὰ τὸν κ. Ἀλιβιζᾶτον) διετύπωσαν τὰ διάφορα σημεῖα διαφωνίας τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους, ἐν τούτοις αἱ παραλείψεις ἐβάρυνον ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τῶν σχέσεων μας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους καὶ διότι δὲν ἐνεφάνισαν ρητῶς τὴν θεμελιώδη θέσιν τῆς ἡμετ. Ἐκκλησίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Κόσμου. Ὅθεν ἐν τῇ Α'. Γεν. Συνελεύσει τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν», τοῦ Amsterdam, συνεπεῖρα τῶν προηγουμένων παραλείψεων καὶ τῆς ἀπουσίας τῶν ὑπὸ τοῦ Μπολσεβικισμού παρακωλυθειῶν νὰ μετᾶσχουν λοιπῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν (αἱ πρὸς ταύτας σχέσεις καὶ κρίσεις παρεκώλυσαν καὶ τινὰ ἀνατολ. Πατριαρχεῖα ν' ἀποστείλουν ἀντιπροσώπους) ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐνεφανίσθη οὐχὶ μόνον ἐν ἀριθμητικῶς μειονεκτικῇ θέσει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἠθικῇ μειονεξίᾳ καὶ δὴ ὑπὸ τὴν μορφήν μικρῶν Ἐκκλησιῶν (ὡς μία τῶν Ὁμολογιῶν!), αἵτινες ἦσαν ὀλίγαι ἀπὸ τὰς πολλὰς. Ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία μετασχοῦσα ἄνευ ὕψους καὶ μὴ ὑποβαλοῦσα δὴλωσίν τινα ἐν Amsterdam καὶ δὴ ὑπὸ τὴν ιδιότητα τῆς συνεχιστρίας τοῦ ἔργου τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας—ἡ ἔκφρασις αὕτη οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη εἴτε εἰς τὴν ἐγκύκλιον εἴτε εἰς τὰς δηλώσεις τῶν Ὁρθοδόξων, καίτοι αὕτη ἐκφράζει σαφῶς τὴν κεντρικὴν θέσιν τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ὁρθοδόξου Δογματικῆς καὶ Συμβολικῆς Θεολογίας!—παρουσιάσθη βεβαίως ὡς ἐκπροσωποῦσα τὴν *Καθολικὴν ἄποψιν* (βλ. τὸ πόρισμα τῆς Α'. Ἐπιτροπῆς) πρὸς ἣν ἀντετάχθη ἡ *εὐαγγελικὴ ἄποψις* (ἐγένετο σκοπίμως ἀντικατάστασις τῆς λέξεως : προτεσταντικῆ), ἀλλὰ πάντως οἰονεὶ ἀνιχνεύουσα μετὰ τῶν λεγομένων εὐαγγελικῶν, τῶν Κουακέρων, τοῦ Στρατοῦ τῆς Σωτηρίας κ. ἄ. τὴν *Unam Sanctam*. Ἦτο τοῦτον ὁρθόν; Πιστεύομεν ὄχι, διότι παρουσιάζονται ὄντως ἢ τε Ἐκκλησία ἡμῶν καὶ ἡ Θεολογία ὡς ἀνακόλουθοι πρὸς ἐαυτάς.

Ἡ ἐντεῦθεν γεννηθεῖσα παρ' ἐμοὶ βαθεῖα ἐντύπωσις τῆς ἀσυνεπειᾶς πρυτανεύσασα καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς ἐν Amsterdam παραμονῆς μας, ὡς μέλους τῆς ἀντιπροσωπείας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐγένετο φυσικὰ ἡ αἰτία τῆς συγγραφῆς τῆς παρούσης βραχείας μελέτης, εἰς ἣν πειρῶ-

1. Νῦν πληροφοροῦμαι, ὅτι ὁ περιώνυμος καθηγητῆς K. Barth ἀπαντῶν εἰς ἐπικρίσεις παρατηρεῖ, ὅτι οὐδεμία Ἐκκλησία ἰσχυρίσθη ἐν Amsterdam, ὅτι εἶναι ἡ *Una Sancta*. Ἔχει δίκαιον. Τὸ γεγονός τοῦτο δικαίῳι πλήρως τὰς θεμελιώδεις ἀπόψεις τῆς παρούσης μελέτης. Εἰς τὴν τυχὸν προβληθησομένην ἀντίρρησην, ὅτι ἡ προβολὴ τοιαύτης ἀξιώσεως ἐκ μέρους ἡμῶν ἠθέλεν ἔχει δυσμενεῖς συνεπειᾶς εἰς τὰς σχέσεις πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους δύναται νὰ δοθῇ ἡ ἀπάντησις, ὅτι καὶ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία προβάλλει κατηγορηματικῶς αὐτὴν τὴν ἀξιῶσιν καὶ ὅμως καλεῖται κατ' ἐξακολούθησιν νὰ συμμετάσχη τῶν Παγκοσμίων χριστιανικῶν συνεδρίων.

μαί νὰ ἐξετάσω τὰ γεγονότα ἱστορικῶς, κριτικῶς καὶ συστηματικῶς, προσέ-
χων ἰδίᾳ εἰς τὸ νόημα τῶν γεγονότων. Ἐὰν ἡ ἀσθηρὰ ἀκολουθία τῆς σκέ-
ψεως εἶναι γνώρισμα τῆς ἐπιστήμης πολλῶ μᾶλλον δεόν νὰ εἶναι αὕτη
θεμελειῶδες γνώρισμα τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ
τῆς Θεολογίας. Αὕτη εἶναι ἡ κεντρικὴ, μεθοδικὴ γραμμὴ τῆς παρουσίας με-
λέτης, ἐν τῇ ὁποίᾳ εἰλικρινῶς καὶ ἀπεριφράστως καὶ ἀντικειμενικῶς ἐκθέ-
τομεν τὴν ἀλήθειαν, ὅπως τὴν ἀντιλαμβάνεται ὁ ψυχραίμος ἐρευνητὴς τῶν
ἱστορικῶν γεγονότων, ἀλλὰ καὶ φίλος τῆς οἰκουμενικῆς κινήσεως, ὑπὸ τὴν
παλαιάν της ὅμως μορφήν, (διὰ λόγους ἀρχῆς περὶ ὧν κατωτέρω).

Διὰ τοὺς λόγους τούτους δὲν δύναται οὔτε ἡ Μόσχα καὶ ἡ Ἐκκλησία
της νὰ ἐξαγάγῃ κανὲν συμπέρασμα ὑπὲρ τῆς μὴ συμμετοχῆς τῆς Ἐκκλησίας
μας, οὔτε καὶ ἡ φιλελευθέρᾳ Θεολογία, ὅτι ἔχω φόβον τινα διὰ τὴν Ὁρθο-
δοξίαν, διότι κίνδυνος τῆς Ὁρθοδοξίας θὰ ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ μόνον
ἀπὸ μίαν συμβιβαστικὴν ἔνωσιν ἢ τὴν Intercommunio (μυστηριακὴν κοινω-
νίαν)¹. Πιστεύω δὲ ὅτι καὶ ἡ μᾶλλον φιλελευθέρᾳ Θεολογία ἀπεδέχεται τὴν
ἀνάγκην τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὰ οὐσιώδη, καὶ ὅτι αὐτὰ τὰ οὐ-
σιώδη εἶναι τὰ περὶ Τριᾶδος, Ἐκκλησίας, Σωτηρίας καὶ Μυστηρίων δόγματα,
τὰ ὁποῖα δεόν ν' ἀποτελέσωσι τὴν βάσιν τῆς ἡνωμένης Ἐκκλησίας, τῆς
Μιᾶς καὶ Ἀγίας. Ὅθεν τὸ σημεῖον τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν κεῖται
ἐν τῇ Καθολικῇ Ὁρθοδόξῳ Ἀγατολῇ², ἧς βεβαίως τὸ τελετουργικὸν κυρίως,
ὡς καὶ αἱ λεπτομέρειαι τῆς διοικήσεως καὶ ἡ ἔξωτερικὴ περιωπὴ τῶν λειτουρ-
γημάτων, παρουσιάζουσιν ὄντως οὐσιώδεις μεταβολὰς ἀπὸ τῆς ἀρχεγόνου Ἐκ-
κλησίας. Εἶναι δὲ εὐτύχημα, ὅτι μετασχόντες τοῦ συνεδρίου τοῦ Amster-
dam ἐλάβομεν βαθεῖαν συνείδησιν τῶν ἀτελειῶν ἐν τῷ ἔργῳ τῆς προπαρα-
σκευῆς τῆς Ἐνώσεως, ἃς οὐδὲν βιβλίον ἦτο δυνατόν νὰ μεταδώσῃ ἡμῖν
τόσον ζωηρῶς καὶ σαφῶς. Ὁ δρόμος τῆς Ἐνώσεως θὰ εἶναι μακρὸς καὶ
λίαν κοπιώδης, ἀλλὰ τὸ χρέος μας ὡς μελῶν τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου
Ἐκκλησίας εἶναι νὰ τὸν βαδίσωμεν, διότι ἡ ἐπιταγὴ τοῦ Κυρίου «ἵνα πάν-
τες ἓν ᾦσιν» εἶναι ἀμετάκλητος καὶ ἐπιτακτικῶς ὑποχρεωτικὴ.

¹ Ἐν Ἀθήναις τῇ 12ῃ Ἰανουαρίου 1949³.

1. Περὶ. **Ἰ. Καρμίρη**. ἐνθ. ἀνωτ. σ. 361. Ἐν σελίδι 399 ὁρθῶς παρατηρεῖται, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν Ἀγγλικανῶν ἰδίᾳ ἐπιδιωκωμένη μυστηριακὴ κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν (Intercommunio) ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων δύναται νὰ νοηθῇ μόνον ὡς ἐπιστέ-
γασμα τῆς γνησίας καὶ πραγματικῆς δογματικῆς ἐνώσεως.

2. Περὶ. **Ἄ. Ἀλιβιζάτον**. Ἡ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας συνέ-
χεια μετὰ τῆς ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας. Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ 1934 σ. 6 καὶ 8.

3. Τὸ προσχέδιον τῆς παρουσίας βραχείας μελέτης ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν 20^{ην}
Σεβρίου 1948 ἐν συσκέψει τῶν 4 καθηγητῶν τῆς Θεολογ. Σχολῆς τοῦ ἡμετέρου
Πημίου τῶν μετασχόντων τοῦ Συνεδρίου.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἀφ' οὗτου, ἀπὸ τριῶν περίπου δεκαετηρίδων, ἡ ἡμετέρα «Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία» μετέχει τῆς Οἰκουμενικῆς Χριστιανικῆς κινήσεως διὰ πρώτην φοράν ἢ συμμετοχὴ αὕτη κατέστη διὰ πολλοὺς ὀρθοδόξους θεολόγους ἐξόχως προβληματικὴ, κατὰ τὸ λήξαν ἔτος, ὅτε συνεκροτήθη ἡ Α' Γενικὴ Συνέλευσις τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» (Assembly) ἐν Amsterdam τῆς Ὁλλανδίας (22 Αὐγούστου—4 Σεπτεμβρίου 1948). Ἡ προβληματικότης τῆς συμμετοχῆς κατέστη ἰσχυρότερον συνειδητὴ εἰς τινὰς ἱεράρχας καὶ εἰς τὴν νέαν γενεάν τῶν ἐπιστημόνων θεολόγων, ἡ ὁποία εὐρέθῃ αἰφνιδίως εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Amsterdam καὶ ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ μελετήσῃ ὄχι μόνον ὅ,τι ἀφεώρα εἰς τὰ σπουδαῖα θέματα τοῦ συνεδρίου, ἀπὸ «καθολικῆς Ὁρθοδόξου» σκοπιᾶς, ἀλλὰ καὶ ν' ἀναπολήσῃ καὶ ζήσῃ συλλήβδην διὰ τὰ στάδια, τὰ ὁποῖα διήλθον αἱ νεώτεραι σχέσεις πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς καθ' ἣν καθώρισεν πρώτη ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία διατὶ ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν παγκόσμιον χριστιανικὴν κίνησιν καὶ πῶς ἀντιλαμβάνετο ταύτην¹.

1. Περὶ τοῦ ὅρου τούτου πρβλ. Γερ. Γ. Κοινιδάρη: Προσχέδιον εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Γεν. Ἐκκλ. Ἱστορίαν: Ἐν Θεσ/νίκῃ 1947 σ. 57 ἐξ. (λιθόγραφος ἔκδοσις τοῦ Πανεπισμίου Θεσ/νίκης) καὶ «Γρηγ. Παλαμᾶν» αὐτόθι 1947.

2. Ἐγκύκλιος Συνοδικὴ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὰς ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ (γαλλιστί, ἀγγλιστί καὶ ῥωσιστί). Ἐκ τοῦ Πατριαρχικοῦ Τυπογραφείου 1920. Ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Τοποτηρητοῦ Πιρῶσσης Δωροθέου. Ἐπειδὴ ἡ ἐγκύκλιος εἶναι δυσεὔρετος παρέχομεν εὐρυτάτην περίληψιν ταύτης. Διὰ ταύτης προτείνεται ἡ ἴδρυσις «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» κατὰ τὸ πρότυπον τῆς τότε ἰδρυθείσης «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν». Ἰδοὺ ἡ περίληψις: Ἡ Μεγ. τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία θεωροῦσα ὅτι ἡ «προσέγγισις καὶ κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν» οὐκ ἀποκλείεται ὑπὸ τῶν ὑφισταμένων δογματικῶν διαφορῶν καὶ ὅτι αὕτη εἶναι «εὐκταία καὶ ἀναγκαία καὶ πολλαχῶς χρήσιμος» εἰς τε τὰς ἐπὶ μέρους Ἐκκλησίας καὶ τὸ «ὄλον χριστιανικὸν σῶμα» εἰς παρασκευὴν καὶ διευκόλυνσιν τῆς πλήρους ποτέ, σὺν Θεῷ καὶ εὐλογημένης ἐνώσεως ἔκρινεν ὡς εὐθετον τὸν χρόνον τῆς ἐνάρξεως διαπραγματεύσεων (τῷ 1920). Ἀναγνωρίζουσα τὴν ὑπαρξίν δυσχερειῶν «ἀπὸ παλαιῶν προλήψεων καὶ ἔξεων ἢ καὶ ἀξιώσεων» καὶ φρονοῦσα, ὅτι ὑπαρχούσης καλῆς θελήσεως δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃσι κώλυμα ἀκαταγώνιστον καὶ ἀνυπέρβλητον» καθορίζει σαφῶς, ὅτι πρόκειται «περὶ ἀπλῆς τὸ κατ' ἀρχὰς συναφείας καὶ προσγγίσεως». Μετὰ ταῦτα ἐκθέτει τὰς σκέψεις περὶ «τοῦ τρόπου» καθ' ὃν ἐννοεῖ τ' ἀνωτέρω καὶ ἀπεκδέχεται τὴν γνώμην καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν. Ὁρθῶς μετὰ ταῦτα ὑποστηρίζει, ὅτι θεωρεῖ ἀπαραίτητον «τὴν ἄρσιν καὶ ἀπομάκρυνσιν πάσης δυσπιστίας καὶ δυσφορίας μεταξὺ τῶν διαφορῶν Ἐκκλησιῶν» τῆς προκαλουμένης ἐκ τῆς προσηλυτιστικῆς δράσεως τινῶν ἐξ αὐτῶν. Οὕτως ἀποκαθισταμένης τῆς ἐμπιστοσύνης ἐπιβάλλεται ν' ἀνεξωπυρωθῇ ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν», αἰ-

Είναι λοιπόν, φρονούμεν ευεξήγητον διατι ἡ ἐντύπωσις ὑπῆρξεν βαθυτέρα καὶ ζωηρωτέρα εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων ἱεραρχῶν καὶ θεολόγων, οἵτινες τὸ πρῶτον εὐρέθησαν, καὶ ἀνέπνευσαν ἀποτόμως τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Οἰκουμενικῆς κινήσεως, ἐν τῇ συννελεύσει τοῦ Amsterdam, παρὰ εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἔζησαν βαθμιαίως τὴν ἐν τῷ Προτεσταντισμῷ

τινες δέον νὰ λογίζωνται ὡς «συγκληρονόμοι καὶ σύσσωμοι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ ἐν Χριστῷ» (Ἐφ.σ. 3,6).— Διὰ τῆς προτάξεως τῆς ἀρετῆς τῆς ἀγάπης ἐν ταῖς περὶ τῶν ἄλλων «κρίσεσιν καὶ σχέσεσιν» αἱ μὲν διαστάσεις δύνανται νὰ συγκριθῶσιν διὰ δὲ τῆς διεγέρσεως φιλαδέλφου ἐνδιαφέροντος περὶ τῆς καταστάσεως καὶ εὐσταθίας καὶ διὰ τῆς ἀκριβεστερας γνωριμίας καὶ «προθυμίας εἰς τὸ τείνειν ἐκάστοτε ἀμοιβαίως χεῖρα βοηθείας» πολλὰ τὰ καλὰ θὰ κατορθώσῃ. Μετὰ ταῦτα καθορίζει πῶς δύνανται ἡ φιλία αὕτη εἰδικώτερον νὰ ἐκφαινηται) α) διὰ τῆς παραδοχῆς ἐνιαίου ἡμερολογίου πρὸς ταυτόχρονον ἑορτασμὸν τῶν μεγάλων Χριστ. ἑορτῶν ἐπὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν β) διὰ τῆς ἀνταλλαγῆς ἀδελφικῶν γραμμάτων κατὰ τὰς μεγάλας ἑορτὰς καὶ ἐκτάκτως περὶστάσεις γ) διὰ τῆς *οἰκιοτέρας συσχέτισεως* τῶν ἀπανταχοῦ εὐρισκομένων ἀντιπροσώπων τῶν διαφορῶν Ἐκκλησιῶν δ) τῆς ἐπικοινωνίας τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν... καὶ ἀνταλλαγῆς συγγραμμάτων καὶ περιοδικῶν ε) διὰ τῆς ἀποστολῆς νέων χάριν σπουδῶν στ) διὰ τῆς συγκροτήσεως παγγρητιανικῶν συνεδρίων πρὸς ἐξέτασιν ζητημάτων κοινῶν πάσαις ταῖς Ἐκκλησίαις ἐνδιαφέροντος ζ) διὰ τῆς ἀπαθοῦς καὶ ἐπὶ τὸ ἱστορικώτερον ἐξετάσεως τῶν *δογματικῶν διαφορῶν ἀπὸ τῆς ἔδρας καὶ ἐν ταῖς συγγραφαῖς*, η) διὰ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ τῶν κρατούντων ἐν ταῖς διαφοραῖς Ἐκκλησίαις ἡθῶν καὶ ἔθιμων, θ) διὰ τῆς παροχῆς ἀμοιβαίας εὐκτηρίων οἴκων καὶ κομητηρίων διὰ τὰς κηδείας καὶ τὴν ταφήν τῶν ἐν τῇ ξένη ἀποθνησκόντων ὁπαδῶν τῶν ἐτέρων ὁμολογιῶν, ι) διὰ τοῦ διακανονισμοῦ μεταξὺ τῶν διαφορῶν ὁμολογιῶν τοῦ ζητήματος τῶν μικτῶν γάμων, ια) διὰ τῆς πρόφρονος τέλους ἀμοιβαίας ὑποστηρίξεως τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν τοῖς ἔργοις τῆς θρησκευτικῆς ἐπιρρώσεως, τῆς φιλανθρωπίας καὶ τοῖς παραπλησίαις». Μετὰ ταῦτα ἐπανέρχεται καὶ τὸ ζήτημα τῆς ὠφελιμότητος τῆς «*συναφείας τῶν Ἐκκλησιῶν*», διότι συνεπεῖξ τοῦ ἀ'παγκοσμίου πολέμου καὶ οἱ κίνδυνοι τῆς πίστεως, τοῦ δικαίου καὶ τοῦ Ἀνθρωπισμοῦ ἦσαν μέγιστοι. Ἐνταῦθα μνημονεύεται ἰδιαιτέρως ὁ ἀλκοολισμὸς, ἡ πολυτέλεια, ἡ ἡδυπάθεια, ἡ ἀσχημοσύνη ἐν τῇ φιλολογίᾳ, τῇ ζωγραφικῇ, τῷ θεάτρῳ ἢ καὶ τῇ μουσικῇ, ἡ θεοποίησις τοῦ πλούτου καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν ὑψηλοτέρων ἰδεωδῶν «ὡς δημιουργοῦντα κινδύνους τῇ συστάσει τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν» καὶ κατ' ἀκολουθίαν «εὐκαίρα ἀποτελοῦσι ζητήματα δεκτικὰ καὶ χρήζοντα τῆς ἀπὸ κοινῶν μελέτης καὶ συνεργασίας τῶν Χριστ. Ἐκκλησιῶν».

Μετὰ τοῦτο μνημονεύουσα ἡ Ἐκκλησία Κ]πόλεως τῆς ἰδρυθείσης «Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν» πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ δικαίου καὶ καλλιέργειαν τῆς ἀγάπης καὶ συμφωνίας μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν ὑποδεικνύει, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι δὲν δύνανται νὰ ὑστερήσωσι τὰν πολιτικῶν ἀμελοῦσαι «τὴν κοινὴν ἐντολήν τῆς Ἀγάπης». Διὰ ταῦτα πάντα «ἐπάγεται» ὅμοις τε ποθοῦντες καὶ τὰς ἄλλας Ἐκκλησίας συμμεριζομένας νομιζόντες τὴν σκέψιν καὶ γνώμην ἡμῶν... περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς *συνήξεως τῶν τῶν κατ' ἀρχὰς συναφείας καὶ κοινωνίας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν*, παρακαλοῦμεν ὅπως προφρόνως δηλωθῇ ἡμῖν ἀπαντητικῶς ὑφ' ἐκάστης ἢ κρίσεως καὶ γνώμῃ αὐτῆς, ἵνα οὕτω, καθοριζομένου, ἀπὸ κοινῆς συγκαταθέσεως καὶ ἀποφάσεως, τοῦ πράγματος χωρήσωμεν ἀπὸ κοινῶν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ

ἐμφανισθεῖσαν κίνησιν, «ἡ ὁποία ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν συνεργασίαν καὶ ἔνωσιν ὄλων τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν»¹.

* * *

Εἰς τὴν κίνησιν ταύτην δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ μετὰσχῃ ἡ «Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία», διότι πάντοτε ἐπεθύμει καὶ προσήχεται καὶ δέεται καθ' ἑκάστην μέχρη τοῦ νῦν πρὸς τὸν Ὑψιστον ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ διότι εἶναι ζωηρὰ παρ' αὐτῇ ἡ φιλελευθέρα Ἑλληνικὴ παράδοσις, τὴν ὁποίαν καὶ αὐτὸς ὁ ἐν λίαν συντηρητικοῖς χρόνοις ζῶν μέγας Πατριάρχης Φώτιος σαφῶς διεφύλαξεν, εἰπὼν ὅτι «ἡ τῶν εἰρημένων ἑτερότης καὶ παραλλαγὴ τὴν ἐνοειδῆ χάριν τοῦ Πνεύματος οὐ παρεκώλυσεν»².

οὕτως «ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ ἀξήσωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, ὃς ἔστιν ἡ κεφαλή, ὁ Χριστὸς ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβιβαζόμενον κλπ.» (Ἐφεσ. 4,15). Ὑπογράφουσιν ὁ Καισαρείας Νικόλαος, ὁ Κυζίκου Κωνσταντῖνος (ὁ μετὰ ταῦτα Οἰκ. Πίρχης Κίττινος ὁ Γ'), ὁ Ἀμασείας Γερμανὸς (Καραβαγγέλης), ὁ Πισιδείας Γεράσιμος καὶ Ἀγκύρας Γεργάσιος, ὁ Αἰνίου Ἰωακείμ, ὁ Βιζύης Ἀνθιμος (ὁ βραδύτερον Μαρωνείας), ὁ Σηλυβρίας Εὐγένειος, ὁ Σαράντα Ἐκκλησιῶν Ἀγαθάγγελος, ὁ Τυρολόης καὶ Σερεντίνου Χρυσόστομος, καὶ ὁ Λαμφάκου Εἰρηναῖος (νῦν Σάμιου).

1. *Βασ. Στεφανίδου*. Ἐκκλ. Ἱστορία. ἐν Ἀθήναις 1948 σ. 614. Εἰς τὸν ἐξαιρετικῶς κατατετηρημένον Προτεσταντισμὸν τῆς Ἀμερικῆς ἐνεφανίσθη ἡ τάσις τῆς ἐνώσεως τὸ πρῶτον ἑαυτοῦ, ἐξ ἧς προέκυψεν ἡ Συνομοσπονδία τῶν περισσοτέρων Ἀμερικανικῶν Ἐκκλησιῶν (Federal Council of the Churches of Christi ἐν Φιλαδελφείᾳ 1908).

2. Ἐκδ. *Βαλέττα* σελ. 157. Πρβλ. *Β. Στεφανίδου* ἐνθ. ἀνωτ. σ. 322. Τὴν ἀποψιν, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι ὀφείλουσι νὰ εὐρίσκωνται ἐν συμφωνίᾳ εἰς τὰ οὐσιώδη, ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ δέον νὰ δεσπόζῃ ἡ ἀρχὴ τῆς ἐκκλησ. ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀνοχῆς καὶ ἀγάπης ἐνεφάνισεν ἡ Πρώτη Ἐκκλησία ἐν τῷ προσώπῳ τῶν Πολυκάρπου Σμύρνης καὶ Ἀνικίτου Ρώμης κατὰ τῷ 154, ὅτε σηηντηθήσαν διὰ τὸ ζήτημα τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα καὶ ἐχωρίσθησαν ἐν ἀγάπῃ, καίτοι δὲν συνεφώνησαν. Τὴν πρῶτην διατύπωσιν τῆς εὐρίσκομεν παρ' Εἰρηναίῳ, ἐπισκ. Λουγδούνου (Γαλλίᾳ 178/9 ἔξ.), ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἐνεργείας τοῦ Ρώμης Βίκτορος (περὶ τὸ 190-1 μ. Χ.) ὅπως ἀποκόψῃ τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας «ὡς ἑτεροδοξούσας» ἐπειδὴ δὲν συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν ἀξίωσιν τῆς «ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν» περὶ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα κατὰ Κυριακὴν, ἀλλὰ ἐνέμενον διὰ τὴν 14ην τοῦ Νισάν «ἐξ ἀρχαίου ἔθους». Αἱ λοιπαὶ καθολικαὶ Ἐκκλησίαι ἠνθούον τὴν ἔνωσιν κυρίως εἰς τὰ οὐσιώδη καὶ δὴ ὡς ἐνότητά πνεύματος καὶ ἀγάπης, ἐνῶ οἱ Ρωμαῖοι ἐζήτουν ἕκτοτε καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐνότητα, διότι ἡ ὁμοιομορφία καὶ ἡ συμφωνία εἰς τὰς λεπτομερείας ἦτο τι τὸ ἀναγκαῖον καὶ αὐτονόητον διὰ τὸ ρωμαϊκὸν πνεῦμα. Ὁ *Ἐδσέβιος* προκειμένου περὶ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βίκτορος (188-99) λέγει ρητῶς ὅτι, «ἀλλ' οὐ πᾶσι γε ταῦτα ἠρέσκετο ἀντιπαρακαλεῦνται δὴτα αὐτῷ τὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐνώσεως καὶ ἀγάπης φρονεῖν, φέρονται δὲ καὶ αἱ τούτων φωναὶ πληκτικώτερον καθαρπτομένων τοῦ Βίκτορος, ἐν οἷς καὶ Εἰρηναῖος ἐκ προσώπου ὧν ἠγεῖτο καὶ τὴν Γαλλίαν ἀδελφῶν ἐπιστήσας...». Ἐξ ἀφορμῆς δὲ

Διὰ τοῦτο αἱ Ὁρθόδοξαι Καθολικαὶ Ἐκκλησίαι, ἡγουμένου τοῦ Οἰκου-
μενικοῦ Θρόνου, μετέσχον πολλῶν Ἐκκλησιῶν συσκέψεων καὶ συνεδρίων
μετὰ τῶν Ἀγγλικανῶν, Παλαιοκαθολικῶν κλπ. εἰς τὰ ὁποῖα εἶτε ὑπῆρχεν
ἐπαρῆ Θεολογική, πρὸς συζήτησιν τῶν διαφορῶν εἶτε *σὺμπραξις ἐπὶ τοῦ*
Πρακτικοῦ πεδίου τοῦ Χριστιανισμοῦ, πρὸς τὸ καλὸν τῆς διηρημένης ἀν-
θρωπότητος. Ἀναμφιβόλως τὸ τραγικώτερον γεγονός εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς
Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ διαίρεσις καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲν πρέπει νὰ
παραλειφθῆ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἐνώσεως, ἀρκεῖ βεβαίως νὰ τηρῶνται θεμε-
λιώδεις τινὲς ἀρχαὶ καὶ προϋποθέσεις, ἀπολύτως ἀπαραίτητοι διὰ νὰ ἐπι-
τευχθῆ κάποτε ἡ Ἐνωσις εἰς τὰ οὐσιώδη καὶ νὰ εἶναι αὕτη ἀσφαλῆς καὶ
βεβαία.

Ὅθεν ἐπιβάλλεται νὰ ἐξετασθῆ ἐὰν ἐπῆλθεν ἀλλαγὴ οὐσιώδης εἰς τὰς
σχέσεις μας πρὸς τοὺς ἑτεροδόξους διὰ τῆς ἰδρύσεως τοῦ Παγκοσμίου Συμ-
βουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Amsterdam, δεδομένου ὄντος, ὅτι ἐπῆλθεν ἐκεῖ
συχῶνευσις τῶν ὀργανώσεων: 1ον) τοῦ Παγκοσμίου συνεδρίου διὰ τὴν Πίστιν
καὶ Διοίκησιν (World Conference for Faith und Order), ἡ ὁποία ἰδρύθη
ἐν τῇ ἐπισκοπικῇ Ἐκκλησίᾳ τῷ 1910 καὶ ἔλαβε μείζονα ἀνάπτυξιν μετὰ τὸ
1920, 2ον) τοῦ Παγκοσμίου Συνεδρίου διὰ τὴν Ζωὴν καὶ Ἔργασίαν (Word
Conference for Life and Work), οὗτινος ψυχὴ ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος δια-
πρεπὴς θεησκειολόγος N. Söderblom ἀρχιεπίσκοπος Οὐψάλας (αἱ βάσεις ἐτέ-
θησαν περὶ τὸ 1914) καὶ 3ον) τῆς Παγκοσμίου ἐνώσεως πρὸς προαγωγὴν
τῆς Φιλίας διὰ τῶν Ἐκκλησιῶν (the World Alliance for Promoting In-
ternational Friendship through the Churches 1914), ἡ ὁποία εὐρίσκει-
ται ἐν διαλύσει ἀπὸ τινος χρόνου. Λέγομεν δὲ ὅτι εὐρίσκόμεθα κατ' οὐσίαν
πρὸ τῆς ἐνώσεως ἰδίως τῶν δύο πρώτων ὀργανώσεων, διότι τὸ ἔργον περι-
ελήφθη εἰς τὰ κύρια τμήματα τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλη-
σιῶν, τὸ δὲ λεχθέν, ὅτι ἡ Faith and Order θὰ συνεχίσῃ τὰς ἐργασίας της
οὐδεμίαν σημασίαν ἔχει, ἀφοῦ τὸ κέντρον τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν Ἐκκλη-
σιῶν μετετοπίσθη εἰς τὴν νέαν ὀργάνωσιν μὲ τὸ μείζον κῦρος, τὸ ὁποῖον
ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ἡ Assembly τοῦ Amsterdam.

τῆς περὶ τὴν νηστείαν ἀσυμφωνίας (διαφορᾶς ἔθους τῶν Ἐκκλησιῶν) ὁ Εἰρηναῖος
λέγει χαρακτηριστικῶς «καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνί-
στηται», (πρβλ. ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μελέτης καὶ Α. Σ. Ἀλιβιζάνου. Τὸ Αἴτιον τῶν
περὶ τοῦ Πάσχα ἐρίδων, ἐν Ἀθήναις 1911 καὶ Δ. Σ. Μπαλάνου: Πατρολογία, 1930 σ. 116). Ἡ ἀρχὴ αὕτη διευτυπώθη βραδύτερον ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Θεολογίας
ὡς ἐξῆς: «Quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est» (διὰ
τὴν ἐνιαίαν παράδοσιν) καὶ «in necessariis unitas, in bibliis libertas, in omni-
bus caritas» τοῦτέστιν «ἐν τοῖς ἀναγκαίοις ἐνότης, ἐν τοῖς ἀμφιβαλλομένοις ἐλευ-
θερία καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀγάπη» (διὰ τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὰ οὐσιώδη).
Περὶ τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ παρὰ Φωτίῳ πρβλ. ἀνωτέρω.

§ 1. Ἡ συμμετοχὴ τῆς «Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας» εἰς τὴν Ἱδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» ἐν *Amsterdam* (1948) καὶ ἡ πραγματικὴ μας θέσις ἐν αὐτῇ. Ἡ ἀποχὴ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὰς ἑθνικὰς διαφορὰς τῶν μετεχουσῶν «Ἐκκλησιῶν» καὶ τῆς «Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας».

Διὰ τὴν κρίσιν τῆς περὶ τῆς ὀρθότητος τῆς συμπράξεως καὶ τῆς εὐθύνης τῆς συμμετοχῆς τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἰς τὴν Ἱδρυσιν καὶ ὀργάνωσιν τοῦ παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ὡς ἤρξατο νὰ προπαρασκευάζονται ταῦτα κατὰ τὰ ἔτη 1937—38 καὶ συνετελέσθησαν ἐν τῇ Ἀ. Ἱστορικῇ «Γενικῇ Συνελεύσει» τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» τοῦ *Amsterdam*, δεόν νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει του τὰ ἑξῆς :

1ον) Ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι μας¹, πλὴν τῶν Σλαβικῶν, τῆς Ρουμανικῆς καὶ τῆς Ἀλβανικῆς, ἐμποδισθεισῶν πολιτικῶς, ἀπῆντησαν, μέχρι τῆς 31ης Μαΐου 1948, ὅτι δέχονται νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν Ἱδρυσιν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ ὅτι τινὲς κατήρτισαν ἀντιπροσωπεῖας πρὸς συμμετοχὴν εἰς τὴν *Assembly* τοῦ *Amsterdam*². Ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων πατριαρχείων δὲν μετέσχον τελικῶς δι' ἀντιπροσώπων τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ τῆς Ἀντιοχείας καὶ τὸ Πατριαρχεῖον Ἱεροσολύμων.

1. Ἦτοι τὸ Οἶκ. Πατριαρχεῖον καὶ τὰ λοιπὰ ἑλληνικὰ Πατριαρχεῖα, τὸ ἀραβικὸν τῆς Ἀντιοχείας, ὡς καὶ αἱ αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησίαι τῆς Κύπρου καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τούτων τὰ Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας μετέβαλον γνώμην, μετὰ τὴν πρόσκλησιν των εἰς τὰς ἐορτὰς τῆς 500ετηρίδος τοῦ αὐτοκεφάλου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἃς δὲν ἐπρόκειτο ἐν ἀρχῇ νὰ μετέσχουν. Μετὰ ταῦτα, πρωτοβουλίᾳ τοῦ Ἀλεξ. κ. Χριστοφόρου, μετέβαλον γνώμην καὶ μετέσχον τῶν ἐορτῶν τῆς Μόσχας, κατὰ τρόπον ἥμισυ ἐξυπηρετικὸν τῆς ἐνότητος τῆς «Καθολικῆς Ὁρθοδοξίας» καὶ δὲν μετέσχον τοῦ Συνεδρίου τοῦ *Amsterdam*, δι' ἀγνώστους λόγους.

2. Ἐκ μέρους α) τοῦ Οἴκ. Πατριαρχεῖου μετέσχον : ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θυατείρων Γερμανός, ἔξαρχος Δυτικῆς καὶ Κεντρικῆς Εὐρώπης καὶ οἱ Μητροπολίται Σάμου Εἰρηναῖος, Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσόστομος, Ἐδέσης καὶ Πέλλης Παντελεῖμων καὶ ὁ κ. Παναγιωτίδης, καθηγητῆς τῆς Θεολ. Σχολῆς τῆς Χάλκης. Ἡ ἀντιπροσωπεῖα συνεπληρώθη ὀρθῶς καὶ διὰ τῶν ἐν Παρισίοις καθηγητῶν τοῦ Ρωσικοῦ Θεολ. Ἰνστιτούτου, ἦτοι διὰ τοῦ Ἐπισκόπου Κατάνης Κασσιανοῦ, τοῦ πρεσβυτέρου καθηγητοῦ *Flogonsky* καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. *Zander*.

β) Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος : ὁ μητροπολίτης Φθιώτιδος Ἀμβρόσιος καὶ οἱ καθηγηταὶ τῶν Θεολ. Σχολῶν Α. Ἀλιβιζάτος, Π. Μπρατσιώτης, Ι. Καρμίρης καὶ Β. Βέλλας (τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν), Β. Ἰωαννίδης, Δ. Μωραΐτης, Γ. Κονιδάρης καὶ Κ. Μπόνης (τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης) ἔτι δὲ καὶ ὁ β. γραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ἀρχ. Δαμασκηνὸς Χατζόπουλος.

γ) Τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου, ὁ καθηγ. Ἀλιβιζάτος. Ἐπὶ 351 ἀντιπροσώπων ἐκ 44 χωρῶν 15 ἦσαν Ἕλληνες καὶ 3 Ρῶσοι. Τόσον μειονεκτικὴ ἦτο ἡ θέσις ἡμῶν.

2ον) Ὅτι ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἀρνηθεῖσα πάντοτε τὴν συμμετοχὴν τῆς εἰς τὴν Οἰκουμενικὴν κίνησιν δι' εἰδικῆς ἀνακοινώσεως τοῦ *Sacrum Officium* ἀπηγόρευσεν ἀκόμη καὶ τὴν παρουσίαν ρωμαιοκαθολικῶν παρατηρητῶν εἰς τὸ Συνέδριον. Καὶ ναὶ μὲν ρωμαιοκαθολικοὶ ἐπίσκοποι τῆς Ὀλλανδίας ἐξέφρασαν τὰς συμπαθείας των διὰ τὴν ἐν τοιούτοις κρισίμοις καιροῖς προσπάθειαν τῶν χριστιανῶν, ἀλλ' οὐχ' ἤττον ἐτόνισαν τὴν σαφῆ καὶ κατηγορηματικὴν θέσιν τῆς Ῥωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ἔναντι τῆς Παγγρηστανικῆς κινήσεως, ὅτι δηλαδὴ αὐτὴ ἡ Ῥωμαϊκὴ Ἐκκλησία εἶναι ἡ Μία Ἁγία Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία (ἡ *Una Sancta*), δι' ὃ καὶ οἱ ἐπιθυμοῦντες τὴν ἔνωσιν δὲν ἔχουν παρὰ νὰ προσέλθωσιν εἰς τοὺς κόλπους τῆς.

3ον) Ὅτι πολλὰ ἐκ τῶν μελῶν τῶν ἀντιπροσωπειῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος οὐδεμίαν γνῶσιν εἶχον, ὅτι τὸ κέντρον βάρους τοῦ συνεδρίου ἔκειτο εἰς τὸ θέμα τῆς ἰδρύσεως τῆς Ὄργανώσεως «Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ τῆς ψηφίσεως τοῦ Καταστατικοῦ χάρτου αὐτῆς καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἄλλως λίαν βαρυσημάντων θεμάτων αὐτοῦ, ἅτινα θὰ ἀπησχόλουν τὰ 4 τμήματα αὐτοῦ¹. Ὅθεν εἶναι εὐεξήγητον διατὶ κατὰ τὰς συζητήσεις, αἰτινες ἐγένοντο ἐν Ἀθήναις ἐν τῷ Θεολογικῷ Σπουδαστηρίῳ, κατὰ τὰς ἀρχὰς Αὐγούστου 1948, πρὸς κατατοπισμὸν τῶν ἀντιπροσώπων καὶ συντονισμὸν τῶν ἀπόψεων των ἢ συζήτησις περιεστράφη ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ θέματα τοῦ συνεδρίου διὰ τὰ ὁποῖα ἠκούσθησαν ἐνδιαφέρουσαι εἰσηγήσεις τῶν κ. κ. Καρμίρη (περὶ Ἐκκλησίας), Β. Ἰωαννίδου (περὶ Εὐαγγελισμοῦ), Δ. Μωραΐτου (περὶ Ἐκκλησίας καὶ Κοινωνίας) καὶ Ἀμ. Ἀλιβιζάτου (ἡ Ἐκκλησία καὶ αἱ διεθνεῖς σχέσεις). Τοῦ γεγονότος, ὅτι εἶχον ἤδη δημοσιευθῆ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα (*Documents* εἰς 3 γλώσσας: ἀγγλικὴν, γερμανικὴν καὶ γαλλικὴν) ὡς σχέδια τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου καὶ τῶν Κανονισμῶν τῆς Ὄργανώσεως «Κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν» ἀρκετοὶ τῶν ἀντιπροσώπων ἔλαβον γνῶσιν τὸ πρῶτον ἐν τῇ πρώτῃ συσκέψει τῶν ἀντιπροσωπειῶν ἐν Amsterdam, τῇ 21ῃ Αὐγούστου 1948, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ γηραιότερου τῶν Ἱεραρχῶν, Σεβασμιωτάτου Ουατεϊρῶν κ. Γερμανοῦ. Ὡσαύτως ἐκεῖ κατέστη συνειδητόν, ὅτι ἡ ψηφίσις τούτων ἀπετέλει τὸν κύριον σκοπὸν τῆς Διασκέψεως, διότι ἐπρόκειτο οὐχὶ περὶ συνήθους συνεδρίου, ἀλλὰ περὶ τῆς Α' Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, αἰτινες εἶχον ὀρίσει ἀπεσταλμένους. Οὗτοι, ὡς ἐδείχθη εὐθύς ἀμέ-

1. Τὸ I Τμήμα εἶχεν ὡς θέμα: Ἡ παγκόσμιος Ἐκκλησία ἐν τῷ σχεδίῳ τοῦ Θεοῦ.
 » II » » » Τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ μαρτυρία τοῦ ἀνθρώπου.
 » III » » » Ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀταξία ἐν τῇ Κοινωνίᾳ.
 » IV » » » Ἡ Ἐκκλησία καὶ αἱ Διεθεῖς Σχέσεις.

σως, εἶχον ἐξουσιοδότησιν ἵνα ψηφίσουν τὰ σχέδια τοῦ καταστατικοῦ καὶ τῶν Κανονισμῶν τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» καὶ νὰ ὀρίσουν τὸ πρῶτον διοικητικὸν Συμβούλιον (Zentralaussuss==Κεντρικὴ Ἐπιτροπὴ) ἐκ κληρικῶν καὶ λαϊκῶν.

4ον) Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Dokumente προκύπτει, ὅτι ἰδρύτρια Ἐκκλησίαι δὲν εἶναι μόνον α) ἡ Καθολικὴ Ὁρθόδοξος, β) ἡ Παλαιοκαθολικὴ, γ) ἡ Ἀγγλικανικὴ οὐδὲ μόνον δ) ἡ Λουθηρανικὴ, ἀλλὰ καὶ αἱ Καλβινικαὶ μεταρρυθμισμέναι «Ἐκκλησίαι» τοῦ ἄκρου Προτεσταντισμοῦ ἔτι δὲ καὶ αἱ παραφυάδες αὐτοῦ καὶ αἱ αἰρετικαὶ Ἐκκλησίαι τῆς Ἀνατολῆς, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ οἱ Κουάκεροι ἔτι δὲ καὶ οἱ Κογκρεκασιοναλισταὶ καὶ ὁ Στρατὸς τῆς Σωτηρίας, ἧτοι ὀργανώσεις εἰς ἃς δὲν προσήκει ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς «Ἐκκλησίας», ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν τριῶν πρώτων Ἐκκλησιῶν.

5ον) Δέον νὰ σημειωθῆ καὶ νὰ ληφθῆ ἰδιαζόντως ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκ τῶν 147 «Ἐκκλησιῶν» αἱ Ἐκκλησίαι μας ἀποτελοῦν μειοψηφίαν, διὸ καὶ ἐπῆλθε σχετικῶς μείωσις τῆς θέσεώς μας, σχετικοποίησις (Relativierung) τῆς ὅλης θέσεως τῆς ἡμετέρας Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας ἔναντι τῶν ἑτεροδόξων.¹ Τὸ τελευταῖον τοῦτο διαπιστοῦται καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ θέσις μας ἐν τῇ τάξει τοῦ Συνεδρίου (Rangordnung) καθωρίζετο οὐχὶ ἐπὶ τῇ βάσει ἀρχῆς τιнос ἐκκλησιαστικῆς, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἀλφαβητοῦ, ἧτοι τῆς ἀλφαβητικῆς σειρᾶς τοῦ ὀνόματος τῆς χώρας, ἐξ ἧς προήρχοντο οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκάστης Ἐκκλησίας. Οὐδόλως λοιπὸν εἶναι παράδοξον, ὅτι οἱ

1. Ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐχρησιμοποιήθησαν οἱ νομικοὶ ὄροι Assembly — Generalversammlung, ἧτοι Γεν. Συνέλευσις καὶ delegate ἀντιπρόσωπος, ἀπεσταλμένος μὲ ἐξουσιοδότησιν, ἀλλ' ὄχι πληρεξούσιος. Ἡ κοινωνία τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι σωματεῖον κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἀρθροῦ 60 τοῦ Ἑλβετικοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος.

2. Τοῦτο ἐν ἀντιθέσει π. χ. πρὸς τὸ συνέδριον τοῦ Πρακτικοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Στοκχόλμης τοῦ 1925, ἐνθα παρὰ τὸ ἐμπερίστατον τῆς Ὁρθοδοξίας (ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀπουσίασεν, ἡ δὲ τῆς Κ|πόλεως ἐβάλλετο ὑπὸ τῶν Τούρκων), ἡγουμένου τοῦ ἀειμνήστου Ἀλεξανδρείας Φωτίου, ἡ ὅλη διεξαγωγὴ τῶν ἐργασιῶν συνετελέσθη «ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ πρωτείου τοῦ Ὁρθοδόξου Ἐκκλ. πνεύματος», τὰ δὲ προτεσταντικὰ μέλη τῆς Συνδιασκέψεως ἀπροκαλύπτως «ὠμολόγησαν τὸ πνευματικὸν τοῦτο πρωτεῖον τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς, τῇ κοινῇ δὲ συναίνεσει τῶν ἐκδοτῶν ἢ ἐπίσημος ἔκδοσις τῶν πεπραγμένων» ἀφιερώθη εἰς τὸν μετ' ὀλίγον ἀποθανόντα Πατριάρχην Φώτιον, (ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Adolf Deissmann γενομένη). Τὰ αὐτὰ συνέβησαν καὶ εἰς τὴν προδιάσκεψιν τοῦ Συνεδρίου «Πίστις καὶ Τάξις» τῆς Λωζάννης, τὴν συγκληθεῖσαν κατ' Αὐγ. 1926 ἐν Βέρνη. Ἡ παρουσία τῶν Ὁρθοδόξων ἐθεωρήθη ἀπαραίτητος κατὰ τὸν Ἐπίσκοπον Οὐίντσεστερ, διότι μόνον ἐκ τῆς πηγῆς τῆς Ὁρθοδοξίας δύνανται ν' ἀντλήσιν οἱ ἄλλοι τὸ πνεῦμα τοῦ ἀληθοῦς Χριστιανισμοῦ καὶ νὰ ἐνισχύσωσι τὴν Χριστιανικὴν τῶν συνειδησιν διὰ τῆς Ὁρθοδόξου περὶ πίστωσης διδασκαλίας. Γενικὴ ἐπιδοκιμασία ὑπῆρξεν ἐν τῇ διασκέψει. Περβλ. Ἡ Ὁρθοδοξία ἐν τῇ παγκοσμίῳ Χριστιαν. Κινήσει. «Ἐκκλησία» 1926 σ. 388-9.

Κόπται τῆς Ἀβησσυνίας π. χ. προηγούντο τῆς Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο εἶναι εὐλόγον, ὅτι ἐνεποίησεν εἰς πολλοὺς ἐκ τῶν ἡμετέρων βαθείαν καὶ κακὴν ἀντύπωσιν τὸ γεγονός, ὅτι κατὰ τὴν ἐναρκτήριον τελετὴν, ὅτε ἐφηρομόσθη ἡ ἀλφαβητικὴ σειρὰ τῶν ἀντιπροσωπειῶν, οἱ Ἑλληγνες Ἱεράρχαι, φέροντες ἐγκόλπιον καὶ ἐπανωκαλύμμαυχον, ἠκολούθουν τοὺς πολλοὺς προηγουμένους αὐτῶν λαϊκοὺς καὶ τὰς γυναῖκας ἀκόμη, ἀντιπροσώπους διαφόρων «ἐκκλησιῶν». Ὁ ἰδιαιτέρως ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν «τάξιν πρωτοκαθεδρίας» τῶν θρόνων τῆς Ἀνατολῆς καὶ ὁ εἰθισμένος εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ προηγῶνται εἰς πᾶσαν τελετὴν ἢ συγκέντρωσιν οἱ κληρικοὶ καὶ δὴ εἶτε κατὰ τὴν σημασίαν τῶν θρόνων (Ἐκκλησία Κων]πόλεως) εἶτε κατὰ τὰ πρεσβεῖα τῆς ἀρχιερωσύνης (ὡς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος) δὲν ἦτο δυνατόν παρὰ νὰ δοκιμᾶσθαι αἴσθημα βαθείας ἀπογοητεύσεως¹.

Ποίαν σημασίαν δίδουν αἱ μεθ' ὧν συνεργαζόμεθα ὀργανώσεις εἰς τὰ ζητήματα τοῦτα μαρτυρεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν τάξιν εἰς τὰς ὑπογραφὰς τῶν Dokumente, ἔνθα ὁ κατὰ τὰ ἄλλα διακεκριμένος θεολόγος καὶ πάστορ κ. Boegner (Γάλλος) προηγεῖται εἰς τὴν ὑπογραφὴν ἐπισήμων ἐγγράφων τῶν ἀρχιεπισκόπων Θυατείρων καὶ Κανταβρυγίας!

6ον) Δέον νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι κατέστημεν συνεργάται ἐνὸς κόσμου ἐν τῇ πλειοψηφίᾳ τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον ἡ ὑπαρξὶς καὶ ἡ ἔννοια τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς, ὡς *θεμελειώδης ἀρχὴ ὑπάρξεως τῆς Ἐκκλησίας ἀπορρίπτεται ἢ δὲν ὑποστηρίζεται μετὰ τῆς αὐτῆς ζήσεως* ἔναντι τῶν ποικίλων τοῦ Προτεσταντισμοῦ ἐκφάνσεων, ὡς ἐν τῇ ἐπαφῇ καὶ σχέσει πρὸς ἡμᾶς (Ἀγγλικανοί), ἀλλὰ πρὸ πάντων ἐνώπιον ἐνὸς κόσμου χριστιανῶν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερωσύνης οὐδεμίαν ἔχει θέσιν², ἢ δὲ ἔννοια τοῦ Κανονικοῦ Δικαίου ὡς Θείου εἶναι παντελῶς ξένη πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεώς του. Ὅλος τοῦναντίον ἡ ἡμετέρα «Καθολικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία», κατὰ τὸν μόνον ἀκριβέστατον χαρακτηρισμὸν τῆς, τὸν μνημονευόμενον καὶ ἐν τῷ Συνοδικῷ Τόμῳ περὶ ἀνακηρύξεως τῆς αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος (Πρβλ. Χρυσ. Παπαδοπούλου: Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος τόμ. Α'. Ἀθήναι 1920 σ. 356) ἐδράζεται ἐπὶ τῆς ἰδέας τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς καὶ *συνομολογεῖ καὶ νῦν ἀμεταβλήτως μετὰ τοῦ Ἱγνατίου Ἀντιοχείας* (68—110 μ. Χ.) α') ὅτι «οἱ ἐπίσκοποι, οἱ κατὰ τὰ πέρατα ὀρισθέντες ἐν Ἰησοῦ Χριστοῦ γνώμη εἰσὶν (Ἐφεσ. 3,2) καὶ β') ὅτι

1. Οὐχὶ ἀνευ σημασίας εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὸ σχετικὸν σημεῖον τοῦ Dokumente, ἔνθα μνημονεύονται αἱ ἰδρυταὶ Ἐκκλησίαι κατὰ χώρας ἐμφανίζονται ἐξ Ἑλλάδος, ἰδρυταὶ ὁ Ἀρχ)πος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος Δαμασκηνὸς καὶ ὁ ἀγνωστος εἰς τοὺς πολλοὺς ἐν Ἑλλάδι πάστορ κ. Χατζηναντωνίου, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς «Ἑλληνικῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας» μίᾳς τῶν 147 «ἐκκλησιῶν»!

2. Πρβλ. σχετικῶς τὰ ἐν Ἐδιμβούργῳ συμβάντα, ὡς ἐκτίθενται ἀπὸ Μ. Κωνσταντινίδου ἐν «Ἐκκλησίᾳ» 1937-8.

«ὅπου ἂν φανῆ ὁ ἐπίσκοπος ἐκεῖ καὶ τὸ πλῆθος ἔστω, ὡσπερ ὅπου ἂν ἦ Χριστὸς ἐκεῖ ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία» (κεφ. η' τῆς πρὸς Σμυρναίους ἐπιστολῆς)¹. Ἀκολουθοῦσα μάλιστα τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Παύλου («πάντα δὲ εὐσημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω») ἔχει ἔκπαλαι καὶ δὴ τοῦ δ' αἰῶνος σαφῶς ἐφαρμύσει τὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως τῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν θρόνων (πρβλ. Γερ. Κονιδάρη: Αἱ μητροπόλεις καὶ ἀρχιεπισκοπαὶ τοῦ Οἴκ. Πατριαρχείου καὶ ἡ «τάξις» αὐτῶν. Ἐν Ἀθήναις, 1934 τεύχος Α'). Σημειωτέον δὲ ὅτι μεταξὺ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν εἶναι καὶ ἀβάπτιστοι, μὴ δεχόμενοι δῆλον ὅτι οὐδὲ αὐτὸ τὸ βασικώτατον τῶν μυστηρίων (Κουάκεροι)².

Ὅθεν εἶναι πλεον εὐεξήγητον διατι ἡ ἡμετέρα Ἐκκλησία δὲν κατέλαβεν ἐν συνόλῳ τὴν θέσιν τῆς ἐν τῇ Γενικῇ Συνελεύσει τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Amsterdam, ὅπως θὰ ἤρμοζε εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν³. Ἡ ἡμετέρα κεντρικὴ καὶ θεμελιωδεδεσμένη ἀποψις, ἡ ὑποστηριζομένη ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Θεολογίας συνεχῶς, ὅτι δῆλον ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας αὐτὴ καὶ μόνη εἶναι ἡ κανονικὴ συνέχεια τῆς Μιᾶς Ἀγίας Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας⁴, δὲν ἔλαβε τὴν ἀρμόζουσαν ἔκφρασιν ἐν τῇ Συνελεύσει τοῦ Amsterdam. Εἰς τὴν Α'. Γεν. Συνέλευσιν, τὴν Α'. Συντακτικὴν τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν», ἡμεῖς οἱ Ὁρθοδόξως Καθολικοὶ δὲν παρουσιάσθημεν ὡς μία ἐνότης ἐπαρκῆς εἰς ἀριθμὸν καὶ ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ πρώτου τῆ τάξει Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ἀλλὰ ὡς δλίγισται ἐκ τῶν πολλῶν ἐπὶ μέρους ἐκκλησιῶν, ποὺ συνεχρότουν τὴν ἰδρυτικὴν τοῦ νέου Ὁργανισμοῦ συνέλευσιν. Ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ πολυμελεῖ, καὶ ἐν Γενεῦῃ ἐδρευούσῃ, Κεντρικῇ Ἐπιτροπῇ τῆς «Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν» ὀρθοδόξων μειωθεὶς ἀπὸ 17 εἰς 13⁵, ἐπὶ συνόλου 85, μαρτυρεῖ, ὅτι θὰ εἴμεθα ἐκεῖ ὡς μικρὰ μειοψηφία, τὸ 1/7 περίπου.

(Συνεχίζεται)

1. Περὶ τῆς σημασίας τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἰγνατίου θέλω περιλάβει νέας παρατηρήσεις εἰς τὸ ὑπὸ ἐπεξεργασίαν τρίτομον περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς ἀρχηγόπου Ἐκκλησίας ἔργου μου.

2. Ἡ προτεσταντικὴ αἵρεσις τῶν Κουακέρων (ἀπὸ τοῦ (1649) πιστεύουσα εἰς τὴν παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ὑπαρξίν «ἐσωτερικοῦ φωτός» ἀπαγορεύει τὸ βάπτισμα καὶ ἀπορρίπτει τὴν θεῖαν εὐχαριστίαν.

3. Ἡ Γεν. Συνέλευσις εἶναι τὸ ἀνώτερον κυρίαρχον σῶμα τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ σνέρχεται ἀνά πενταετίαν. Ἀποτελεῖται ἀπὸ 450 μέλη ἐξ ὧν μόνον 85 ὀρίσθησαν ὀρθόδοξοι.

4. Ἡ πλέον πρόσφατος συνολικὴ βραχεῖα ἐκθεσις εἶναι ἡ ἀνωτέρω ἐν σελ. 304 μνημονευθεῖσα τοῦ κ. Ἀλιβιζάτου. Ἡ τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας κλπ. Παλαιότερα ἢ τοῦ Χρ. Ἀνδρούτσου: Συμβολικὴ 1930. Πρὸς τούτους δέον νὰ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψιν αἱ μελέται τῶν Πρακτικῶν τοῦ Α' Θεολογικοῦ Συνεδρίου καὶ Γ. Κονιδάρη: Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία ὡς πολιτιστικὴ δύναμις ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου. Ἀθήναι 1948, ἐνθα καὶ ἡ λοιπὴ βιβλιογραφία.

5. Δι' ἀγνώστους λόγους καὶ τῇ ἐνεργείᾳ ἀγνώστων παραγόντων, ὡς λέγει ἡ ὑπὸ δημοσίευσιν ἐκθεσις τῶν ἀντιπροσώπων πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος,